

MỘT SỐ VẤN ĐỀ VỀ CHIA SẺ THÔNG TIN GIỮA CÁC THƯ VIỆN THUỘC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM

NGUYỄN LÊ PHƯƠNG HOÀI^(*)

Hệ thống thư viện thuộc Viện Khoa học xã hội (KHXH) Việt Nam hiện nay gồm 30 thư viện thuộc các viện nghiên cứu chuyên ngành và 2 thư viện thuộc Bảo tàng Dân tộc học Việt Nam và Tạp chí Khoa học xã hội. Đây là những cơ sở phục vụ cho công tác nghiên cứu khoa học của Viện KHXH Việt Nam và các nhà nghiên cứu về KHXH và nhân văn trong cả nước. Hoạt động hợp tác và chia sẻ thông tin giữa các thư viện đã được tiến hành ngay từ khi được thành lập, tuy nhiên không phải là không còn những vấn đề cần bổ sung, thay đổi. Bài viết xem xét một số vấn đề về hoạt động chia sẻ thông tin giữa các thư viện trong Viện KHXH Việt Nam hiện nay, qua đó đề xuất một số giải pháp nhằm khai thác tối ưu tiềm năng của các thư viện thông qua hoạt động chia sẻ thông tin.

I. Hệ thống thư viện thuộc viện Khoa học xã hội Việt Nam và hoạt động chia sẻ thông tin hiện nay

Chia sẻ thông tin là sự hợp tác, phối hợp lẫn nhau giữa các cơ quan thông tin-thư viện để đáp ứng kịp thời các nhu cầu của người dùng tin, giúp thư viện nâng cao tính hiệu quả trong việc xây dựng vốn, bằng cách không bổ sung những tài liệu có thể có được thông qua hợp tác thư viện, tập trung bổ sung những tài liệu cần thiết nhất, phù hợp nhất cho đối tượng chính sử dụng. Đó là quá trình hợp tác phối hợp giữa các thư viện nhằm huy động một cách tối đa các tiềm năng có thể về thông tin của các thư viện trong hệ thống, cũng là sự kết tụ năng lực của các nhà quản lý thông tin-thư viện nhằm tạo ra một sức mạnh thông tin mới lớn hơn gấp nhiều lần các sức mạnh riêng lẻ.

Hệ thống thư viện thuộc Viện KHXH Việt Nam đang lưu giữ một nguồn lực tài nguyên thông tin về khoa học xã hội và nhân văn lớn nhất trong cả nước, trong đó có nhiều bộ sưu tập quý hiếm. Tuy nhiên nguồn lực thông tin của mỗi thư viện không thể đáp ứng một cách tối đa nhu cầu thông tin của người dùng tin. Bởi vậy, trong nhiều năm qua, cùng với các hoạt động chung của thư viện, hoạt động chia sẻ thông tin giữa các thư viện trực thuộc Viện KHXH Việt Nam luôn tiến hành thường xuyên với 4 hình thức. Đó là:

1. Biên soạn, xuất bản các ấn phẩm thông tin gửi đến các thư viện trong cùng hệ thống

^(*)Viện Thông tin Khoa học xã hội.

Ngay từ những năm mới thành lập, Viện KHXH Việt Nam đã có sự quan tâm đặc biệt đến hoạt động biên soạn, xuất bản các ấn phẩm thông tin nhằm phổ biến các kết quả nghiên cứu khoa học của Viện KHXH Việt Nam, cung cấp những thông tin về KHXH và nhân văn của Việt Nam và các nước tới các nhà khoa học và những người có nhu cầu. Hiện nay hoạt động xuất bản của Viện KHXH Việt Nam do Nhà xuất bản KHXH và hệ thống tạp chí khoa học (29 ấn phẩm xuất bản bằng tiếng Việt và 9 ấn phẩm xuất bản bằng tiếng Anh) thuộc Viện KHXH Việt Nam và các Viện nghiên cứu trực thuộc thực hiện. Ấn phẩm thông tin do Viện KHXH Việt Nam biên soạn gồm có sách, tạp chí, các tập kiến nghị khoa học, các loại hình thư mục. Mỗi năm Viện KHXH Việt Nam xuất bản hàng trăm cuốn sách, hơn 400 số tạp chí, hàng trăm tập kiến nghị khoa học và hàng trăm tập thư mục thông báo sách mới, thư mục chuyên đề, tài liệu phục vụ nghiên cứu.

Có thể nói các ấn phẩm thông tin do Viện KHXH Việt Nam biên soạn rất đa dạng về loại hình, phong phú về nội dung và luôn bám sát các nhiệm vụ chính trị của Đảng, Nhà nước và nhu cầu của người dùng tin. Các ấn phẩm thông tin được biên soạn và gửi tới các thư viện trong cùng hệ thống.

2. Trao đổi thông tin trên mạng Internet

Năm 2004, Viện KHXH Việt Nam được đầu tư xây dựng Cổng thông tin điện tử tại địa chỉ: <http://www.vass.gov.vn>. Đến nay đã phát triển thành hệ thống cổng thông tin điện tử Viện KHXH Việt Nam gồm có 33 Website: Website chính của Viện KHXHVN và 27 Website của các viện

nghiên cứu, 05 đơn vị sự nghiệp trực thuộc^(*). Đây là một kho tin điện tử phong phú và có số lượng lớn, bao quát hầu hết kho tài liệu của 32 thư viện thuộc Viện KHXH Việt Nam, sẵn sàng hỗ trợ các nhà khoa học và người dùng tin trên mạng được tiếp cận trực tuyến đến tra cứu, khai thác các nguồn tin này một cách hiệu quả, thuận tiện nhất mà không phải đi đến từng thư viện của Viện KHXH Việt Nam.

Cổng thông tin điện tử của Viện KHXHVN có nhiều dịch vụ hữu ích cho hoạt động chia sẻ thông giữa các thư viện, trong đó có thể kể đến: dịch vụ tìm kiếm tra cứu thông tin, dịch vụ tra cứu trực tuyến các cơ sở dữ liệu thư viện điện tử Viện KHXH Việt Nam, dịch vụ chia sẻ tài nguyên thông tin trong mạng nội bộ Viện KHXH Việt Nam.

3. Phối hợp triển lãm sách báo nhân các ngày lễ lớn trong năm

Năm 2008, Viện KHXH Việt Nam tổ chức triển lãm sách phối hợp giữa các thư viện trực thuộc nhân dịp kỷ niệm 55 năm thành lập Viện (1953 -2008). Mới đây nhất, trong dịp chào mừng Đại lễ 1000 năm Thăng Long – Hà Nội, Viện KHXH Việt Nam đã phối hợp với Thư viện Hà Nội, Thư viện Quốc gia Việt Nam... tổ chức triển lãm sách tại Trung tâm triển lãm Giảng Võ, Hà Nội.

Các cuộc triển lãm sách đã thu hút sự quan tâm theo dõi của đông đảo bạn đọc, giúp tăng cường hợp tác giữa các thư viện trong hệ thống.

4. Cho mượn tài liệu giữa các thư viện trực thuộc hệ thống

^(*) Truy cập tại www.vass.gov.vn lần cuối ngày 19/9/2011.

Một trong những hình thức có hiệu quả đưa vốn sách thư viện đến người dùng tin là tổ chức thông tin trao đổi và cho mượn tài liệu giữa các thư viện. Đây là một trong những biện pháp phối hợp hoạt động nhằm thoả mãn đầy đủ và thiết thực yêu cầu của người dùng tin về tài liệu, thúc đẩy việc sử dụng kho sách của các thư viện trong cùng một hệ thống. Hàng tháng, Viện Thông tin KHXH biên soạn rồi gửi thư mục thông báo sách mới nhập về các thư viện trực thuộc Viện KHXH Việt Nam tới các thư viện trong hệ thống để người dùng tin có thể tham khảo và mượn những tài liệu cần đọc. Bên cạnh đó, cơ sở dữ liệu “Sách của các thư viện trực thuộc Viện KHXH Việt Nam” cũng thường xuyên được tích hợp, người dùng tin có thể tra cứu, tìm kiếm tài liệu cần dùng ở bất kỳ một máy tính nào trong các thư viện trực thuộc Viện KHXH Việt Nam.

Hoạt động chia sẻ thông tin giữa các thư viện trực thuộc viện KHXH Việt Nam dù chưa có các quy chế cụ thể nào mà chủ yếu dựa trên sự thoả thuận, hợp tác giữa các cán bộ thư viện nhưng cũng đã góp phần vào việc đáp ứng kịp thời, chính xác nhu cầu tin ngày càng cao của mọi người dùng tin, góp phần vào việc phục vụ người dùng tin hiệu quả hơn.

Đánh giá về hoạt động chia sẻ thông tin giữa các thư viện trực thuộc viện KHXH Việt Nam có thể thấy được những mặt đạt được và những hạn chế sau:

Những mặt đạt được

Về điều kiện chia sẻ thông tin, các thư viện thuộc Viện KHXHVN có cơ sở hạ tầng khang trang, tiện nghi, trang thiết bị hiện đại phục vụ công tác chuyên môn nghiệp vụ của cán bộ viện cũng như phục vụ tra cứu, khai thác và sử dụng thông tin của người dùng tin.

Nguồn kinh phí được cấp cho các thư viện ổn định, năm sau luôn cao hơn năm trước. Đội ngũ cán bộ thư viện có trình độ chuyên môn, nghiệp vụ cao, thành thạo tin học và ngoại ngữ.

Hình thức chia sẻ thông tin khá phong phú, các dạng thông tin được sử dụng để chia sẻ cũng rất đa dạng với các dạng nguồn tin như: Các sản phẩm thông tin dạng in (sách, tạp chí, thư mục thông báo sách mới, thư mục chuyên đề, tài liệu phục vụ nghiên cứu – tin nhanh, tin đặc biệt); Các cơ sở dữ liệu; Các sản phẩm sao chụp; Thông tin trên mạng Internet. Cơ chế chia sẻ thông tin linh hoạt, mềm dẻo.

Những hạn chế

Hoạt động chia sẻ thông tin giữa các thư viện trực thuộc Viện KHXH Việt Nam diễn ra không đồng đều, thống nhất giữa tất cả các thư viện trong cùng hệ thống mà chỉ thường diễn ra giữa các thư viện ở cùng khu vực địa lý.

Bên cạnh đó, hoạt động chia sẻ thông tin giữa các thư viện trực thuộc Viện KHXH Việt Nam chưa có một quy chế chung thống nhất, mới chỉ dựa trên sự thoả thuận giữa các thư viện với nhau.

Kết quả của hoạt động chia sẻ thông tin giữa các thư viện trực thuộc Viện KHXH Việt Nam chưa được Viện KHXH Việt Nam động viên khen thưởng kịp thời, do đó chưa kích thích được các thư viện tăng cường phối hợp hoạt động.

II. Một số giải pháp nâng cao chất lượng hoạt động chia sẻ thông tin giữa các thư viện thuộc Viện Khoa học xã hội Việt Nam

Mặc dù còn một số tồn tại nhưng tương lai, hoạt động chia sẻ thông tin giữa các thư viện trực thuộc Viện KHXH Việt Nam chắc chắn sẽ tốt đẹp

với những khả năng sẵn có của các thư viện trong hệ thống. Vấn đề là chúng ta sẽ có những giải pháp gì để nâng cao chất lượng hoạt động chia sẻ thông tin của các thư viện trực thuộc Viện KHXH Việt Nam hiện nay. Trong phạm vi bài viết này, chúng tôi đề xuất một số giải pháp sau:

1. Tăng cường vai trò quản lý của Viện Khoa học xã hội Việt Nam

Với vai trò là cơ quan chủ quản của hệ thống các Viện nghiên cứu khoa học trực thuộc, trong những năm tới Viện KHXH Việt Nam cần tiến hành theo một số hướng sau cho hoạt động thông tin-thư viện:

- Xây dựng chương trình hoạt động cho toàn hệ thống và xây dựng Quy chế hoạt động của hệ thống thư viện trực thuộc Viện KHXH Việt Nam mang tính văn bản Nhà nước.

- Tiếp tục chỉ đạo đổi mới và nâng cao chất lượng hoạt động, hiệu quả phục vụ người dùng tin của các thư viện trực thuộc hệ thống, đẩy mạnh ứng dụng công nghệ thông tin trong toàn hệ thống. Theo đó, cần đề ra quy chế hoạt động của từng thư viện trong đó nhiệm vụ chia sẻ thông tin được đặt thành một mục trong quy chế; đánh giá hoạt động của các thư viện trong hệ thống, xét các thư viện và cá nhân cán bộ thư viện xuất sắc để có những hình thức khen thưởng kịp thời.

2. Đẩy mạnh công tác nghiên cứu và chỉ đạo nghiệp vụ thư viện cho các viện trực thuộc Viện Khoa học xã hội Việt Nam

- Nghiên cứu nhu cầu tin của các đối tượng người dùng tin của từng thư viện trực thuộc hệ thống, từ đó đưa ra bức tranh cho toàn hệ thống. Đây là một

công việc lớn vì nếu không nắm được nhu cầu tin của người dùng tin thì khó mà phục vụ tốt được.

- Tiến hành tiêu chuẩn hoá tất cả các quy trình nghiệp vụ, thực hiện nguyên tắc thống nhất trong tất cả các quy trình nghiệp vụ, quy trình xử lý và khai thác thông tin, đặc biệt nghiên cứu chuẩn hoá và hoàn thiện các ngôn ngữ tìm tin, phân loại, từ chuẩn, từ khoá... để tạo điều kiện cho các thư viện có thể chia sẻ thông tin trên mạng.

- Tổ chức các cuộc hội nghị, hội thảo trao đổi nghiệp vụ giữa các thư viện.

- Tăng cường vai trò quản lý và hướng dẫn nghiệp vụ đối với các thư viện thuộc hệ thống bằng cách thường xuyên tạo mối quan hệ nắm bắt tình hình nghiệp vụ của các thư viện thuộc hệ thống và những kiến nghị, đề xuất của các thư viện đó đưa ra, từ đó có những biện pháp khắc phục.

- Xây dựng kế hoạch tổ chức các lớp học bồi dưỡng cho cán bộ thư viện về các vấn đề nghiệp vụ thư viện.

3. Về cơ chế chia sẻ thông tin

- Xây dựng vốn tài liệu phong phú đáp ứng nhu cầu ngày càng cao của người dùng tin, đặc biệt là vốn tài liệu KHXH.

- Thông tin cho nhau những danh mục sách mới bổ sung theo từng tháng, từng quý, đặc biệt là nguồn bổ sung qua mạng Internet. Các thư viện có trách nhiệm phân công, khai thác và thông báo cho nhau về tài liệu KHXH có trong thư viện mình cho các thư viện khác theo hình thức thông tin thư mục hoặc thông qua cơ sở dữ liệu.

- Thống nhất thể thức và quy trình cho mượn giữa các thư viện. Việc cho

mượn tài liệu giữa các thư viện phải là hoạt động thường xuyên và cần có những quy định cụ thể trong quy chế hoạt động của liên hiệp thư viện đối với từng loại hình tài liệu.

4. Về hình thức chia sẻ thông tin: Xây dựng mục lục liên hợp trực tuyến

Hiện nay ở nước ta, trong công tác thư viện, mục lục vẫn là công cụ tra tìm tài liệu thường xuyên của người dùng tin, là cơ sở chủ yếu cho công tác hướng dẫn trả lời thư viện – thư mục. Để tiện lợi cho việc thông tin trao đổi và cho mượn tài liệu, tránh bổ sung trùng lặp, các thư viện trực thuộc Viện KHXH Việt Nam cần hợp tác biên soạn mục lục liên hợp trực tuyến, phản ánh tài liệu đặt mua, các tài liệu thuộc lĩnh vực KHXH, tài liệu nước ngoài... phục vụ cho nhu cầu nghiên cứu của người dùng tin.

5. Các giải pháp tạo điều kiện chia sẻ thông tin

Thống nhất về mặt nghiệp vụ: Thống nhất việc xử lý nghiệp vụ theo tiêu chuẩn quốc gia về các mặt: mô tả, phân loại, định từ khóa, từ chuẩn, tóm tắt nội dung. Tiến tới sử dụng chung một phần mềm trong hệ thống các thư viện trực thuộc Viện KHXH Việt Nam. Hình thành một cách thống nhất các hệ thống tìm tin hữu hiệu: mục lục liên hợp tài liệu, mục lục tài liệu nước ngoài...

Đầu tư hạ tầng công nghệ thông tin: Nâng cấp hệ thống cổng thông tin điện tử Viện KHXH Việt Nam nhằm xây dựng và hoàn chỉnh hệ thống mạng thông tin điện tử nội bộ của Viện KHXH Việt Nam, hình thành một hệ thống liên kết chặt chẽ, quản lý hiệu quả các nguồn tài nguyên thông tin của cơ quan phục vụ cho công tác chỉ đạo, điều hành của lãnh đạo các cấp và tạo môi trường

làm việc cộng tác, chia sẻ giữa các đơn vị, các phòng ban chuyên môn. Đồng thời, xây dựng mô hình phát triển Hệ thống thư viện điện tử Viện KHXH Việt Nam, kết nối thực hiện dịch vụ tra cứu trực tuyến các cơ sở dữ liệu thư viện trên cổng thông tin điện tử Viện.

Tóm lại, hoạt động chia sẻ thông tin giữa các thư viện trực thuộc Viện KHXH Việt Nam tuy diễn ra chưa đồng đều nhưng đã đem lại những hiệu quả đáng kể giúp cho các thư viện trong hệ thống sử dụng chung nguồn thông tin của nhau nhằm thỏa mãn nhu cầu tin ngày càng cao của người dùng tin. Việc duy trì, củng cố và phát triển hoạt động này là yêu cầu cần thiết và cấp bách nhằm mục đích phát huy khả năng riêng lẻ của từng thư viện, khắc phục tính biệt lập, tạo điều kiện cho các thư viện hỗ trợ nhau tạo ra một nguồn lực chung, tăng cường tiềm năng của từng thư viện, phục vụ kịp thời cho yêu cầu học tập, nghiên cứu khoa học của từng Viện nghiên cứu khoa học nói riêng và của cả Viện KHXH Việt Nam nói chung.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Hà Lê Hùng. Hợp tác liên thư viện và kinh nghiệm từ dự án CASLIN. *Bản tin liên hiệp các trường đại học khu vực phía Nam*, 11/ 2002.
2. Vương Toàn. Xây dựng và phát triển Thư viện Khoa học xã hội thành thư viện quốc gia về khoa học xã hội. Báo cáo tại hội nghị về công tác thông tin – thư viện, Cửa Lò, 2005.
3. Viện Khoa học xã hội Việt Nam. Báo cáo đầu tư dự án Đầu tư nâng cấp cổng thông tin điện tử Viện Khoa học xã hội Việt Nam, 2010.